

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALA DE DREPT

**Raportul de drept privat cu element de extraneitate în dinamica legislativă:
necesarul drum de la atomaticitatea dreptului național
către uniformitatea regulilor suprastatale**

Rezumatul tezei de abilitare

Candidat:

Conf. univ. Șerban-Alexandru-Nicolae Stănescu

2024

În cei peste 20 de ani de activitate didactică și de cercetare, în centrul preocupărilor mele s-a aflat analiza **raportului de drept privat cu element de extraneitate**, privind reglementarea din multiple perspective: norme substanțiale vs. norme procedurale, norme generale vs. norme speciale (aplicabile cu precădere raporturilor de dreptul comerțului internațional și celor de dreptul mediului cu element de extraneitate – în special celor născute în contextul poluării transfrontaliere), norme conflictuale vs. norme materiale.

Această preocupare a fost încurajată și de evoluția normativă impresionantă, de la o reglementare minimalistă asigurată până la începutul anilor 2000¹, în principal, de Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, către complexul sistemul normativ actual, cuprinzând câteva zeci de reglementări ce pot fi grupate pe trei paliere: european, internațional și național.

În contextul menționat, teza de abilitare intitulată *”Raportul de drept privat cu element de extraneitate în dinamica legislativă: necesarul drum de la atomaticitatea dreptului național către uniformitatea regulilor suprastatale”* constituie o sinteză a activității mele didactice și de cercetare și, în același timp, o proiecție a principalelor direcții de dezvoltare a carierei subsemnatului. În conformitate cu prevederile legale în vigoare, aceasta este structurată în două secțiuni, cea dintâi consacrată evoluției carierei profesionale ulterioare obținerii titlului de doctor în drept, iar cea de-a doua principalelor direcții de dezvoltare a carierei profesionale.

Prima secțiune a tezei de abilitare evidențiază documentat **principalele realizări științifice și didactice** de la data dobândirii titlului de doctor în drept și până în prezent, precum și capacitatea managerială a subsemnatului în materia cercetării și a învățării.

Cea dintâi premisă a evoluției carierei mele profesionale a constituit-o **teza de doctorat** intitulată “Regimul juridic al protecției mediului marin împotriva poluării cu hidrocarburi”, susținută public în anul 2009. Lucrare interdisciplinară, aceasta abordează raporturile juridice dintre profesioniști din comerțul internațional cu hidrocarburi sau care exploatează nave maritime care transportă asemenea mărfuri ori care folosesc pentru propulsie combustibil petrolier, pe de-o parte, și, pe de altă parte, autoritățile publice având competențe în domeniul protecției mediului, constructorii de nave maritime adecvate unui asemenea comerț ori care utilizează combustibil petrolier, asigurătorii din domeniu și

¹ Calificarea ”reglementare minimalistă” nu are în vedere instrumentele juridice internaționale bilaterale și nici pe cele nespecifice (cuprinzând doar incidental unele norme de drept internațional privat).

fondurile internaționale de garantare a despăgubirilor, precum și persoanele fizice sau juridice posibil afectate ca urmare a poluării mediului. Natura obiectului cercetării a impus o triplă analiză, efectuată din perspectiva *dreptului comerțului internațional* (în considerarea statutului subiectelor raporturilor juridice avute în vedere), a *dreptului internațional privat* (având în vedere prezența elementului de extraneitate la nivelul raporturilor juridice analizate, determinând reguli specifice referitoare la determinarea legii aplicabile și la procedura de judecată a eventualelor litigii) și a *dreptului mediului* (ținând cont de particularitățile raporturilor juridice examinate care au determinat adoptarea de reguli substanțiale speciale referitoare la prevenirea poluării cu hidrocarburi, limitarea efectelor acesteia și angajarea răspunderii poluatorului – reguli aparținând acestei ramuri de drept și care, în același timp, constituie norme de aplicație imediată din perspectiva dreptului internațional privat).

O a doua premisă o reprezentat-o **evoluția impresionantă a reglementării** aplicabile raportului de drept privat cu element de extraneitate pe parcursul ultimilor douăzeci de ani. Dacă la începutul anilor 2000, reglementarea-cadru era asigurată de Legea nr. 105/1992, însoțită de o serie de instrumente internaționale punctuale, anul 2003 a marcat apariția unui al doilea palier de reglementare (reprezentat de implementarea în România a convențiilor internaționale adoptate sub egida Conferinței de la Haga de drept internațional privat), iar anul 2007 a adus un al treilea nivel de reglementare ca urmare a dobândirii de către țara noastră a statutului de stat membru al Uniunii Europene. Acestor trei paliere normative și se adaugă o bogată rețea de convenții internaționale multilaterale și bilaterale reglementând punctual, la nivel material sau conflictual, anumite raporturi de drept privat cu element de extraneitate (raporturile de dreptul comerțului internațional și cele născute din poluarea mediului constituind un domeniu predilect de incidență a acestora). În fine, spațiile rămase nereglementate sunt completate de reguli create chiar de subiectele acestor raporturi juridice (prin practica lor) și care sunt codificate uneori de instituții internaționale, sub forma unor instrumente de *soft law*.

Cele două premise menționate au influențat în mod fundamental evoluția carierei subsemnatului și direcțiile de dezvoltare a acesteia, atât pe planul cercetării științifice, cât și pe plan didactic, pe de-o parte către cele trei ramuri de drept menționate, iar, pe de altă parte, către noile reglementări ce au intervenit de-a lungul timpului.

Pe plan științific, în domeniul *dreptului internațional privat*, preocupările mele au vizat: raționamentul conflictual (în special calificarea și retrimiteria), aplicarea normelor conflictuale în diferite ramuri de drept (*e. g.* în materie contractuală, delictuală, succesorală, a

relațiilor de familie etc.), precum și procesul civil internațional (competența internațională, condiția străinului ca parte în procesul civil, legea aplicabilă procedurii de judecată, efectele hotărârilor judecătorești străine în România). În domeniul dreptului comerțului internațional, am aprofundat atât instituții ale dreptului substanțial (precum societățile ca subiecte ale dreptului comerțului internațional și contractele comerciale internaționale), cât și instituții ale dreptului procesual (cu precădere arbitrajul ca modalitate de soluționare a litigiilor). În fine, în domeniul dreptului mediului, preocupările subsemnatului au privit cu precădere poluarea transfrontalieră în general și a mediului marin în special, o atenție deosebită fiind acordată răspunderii civile a poluatorului.

Cercetarea efectuată s-a concretizat, în primul rând, în elaborarea, în calitate de unic autor sau în coautorat, a unor *tratate, cursuri, monografii, comentarii de legislație*, printre care pot fi menționate: *Dreptul comerțului internațional. Tratat* (lucrare publicată în coautorat, două ediții, în anii 2008 și 2017, premiată de Academia Română și de Uniunea Juriștilor din România), *Regimul juridic al răspunderii civile pentru daune cauzate prin poluare în context internațional: repere pentru configurarea unei răspunderi obiective a poluatorului* (2013), `Romania`. In *International Encyclopaedia of Laws: Private International Law – suppl 50* (coautorat, Ed. Kluwer Law International, 2016), *Noul Cod de procedură civilă comentat și adnotat* (lucrare coordonată de V. M. Ciobanu și M. Nicolae, publicată în anul 2016 și premiată de Uniunea Juriștilor din România și Revista Română de Drept Privat), *Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 adnotat cu explicații și jurisprudența CJUE* (lucrare publicată în două ediții, în anii 2015 și 2020), *Codul civil. Comentariu pe articole* (lucrare colectivă, coordonată de F. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei, publicată în trei ediții, în anii 2012, 2014 și 2021, premiată de Uniunea Juriștilor din România), *Proceduri de arbitraj. Arbitraj intern. Arbitraj internațional* (2021), *Procesul civil internațional* (2023) etc.

În al doilea rând, subsemnatul am elaborat, în calitate de unic autor sau în coautorat, culegeri tematice de legislație și de jurisprudență, peste 40 de articole / studii publicate în reviste de specialitate sau în volume colective și 9 opinii de specialitate (redactate în colaborare) la solicitarea Înaltei Curți de Casație și Justiție sesizate cu soluționarea unor recursuri în interesul legii sau cu cereri de lămurire a unor chestiuni de drept.

În al treilea rând, am participat la o serie de proiecte de cercetare interne sau internaționale, respectiv: *Proiectul de cercetare „Parteneriatul universitar în cercetare – un pas înainte spre o școală postdoctorală a viitorului”*, proiect strategic ID 61968 (2009) cofinanțat din Fondul Social European (FSE), Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea

Resurselor Umane 2007-2013 (POS DRU) (2011-2013), *Proiectul de cercetare "European Insolvency Regulation Case Register"*, derulat la inițiativa INSOL Europe, UK (organizație internațională a profesioniștilor în domeniul insolvenței), referitor la aplicarea de către instanțele naționale a Regulamentului (CE) nr. 1346/2000 privind procedurile de insolvență (2011-2017), *Proiectul de cercetare "Nouveau Code de procédure civile roumain. Traduction commentée"*, derulat în cadrul Juriscope (structură de cercetare a Universității din Poitiers, Franța) – concretizat în lucrarea omonimă publicată de Presses universitaires de Poitiers (2018), *Proiectul de cercetare "The localisation of damage"*, derulat în cadrul Academiei Internaționale de Drept Comparat, Paris (2022).

În al patrulea rând, începând din anul 2023, particip în calitate de *expert* în cadrul grupului de lucru constituit la nivelul Ministerului Justiției în vederea elaborării mandatului de negociere și de prezentare a poziției României cu privire la *proiectul de Regulament al Consiliului privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea hotărârilor judecătorești și acceptarea actelor autentice în materie de filiație și privind crearea unui certificat de filiație european*.

În fine, pentru a facilita cercetarea științifică în formă colectivă, am inițiat constituirea unui centru de cercetare în domeniile de competență ale subsemnatului. Înființat prin Decizia Rectorului Universității din București nr. 496/10.03.2021, *Centrul de Drept Internațional Privat și Drept Internațional al Mediului (CDIPDIM)* este o unitate de cercetare, fără personalitate juridică, afiliată Departamentului de Drept privat al Facultății de Drept din cadrul Universității din București și urmărește promovarea studiului și cercetării științifice în domeniul dreptului internațional privat și al dreptului internațional al mediului în rândul cadrelor didactice, cercetătorilor științifici, doctoranzilor și studenților, precum și diseminarea și publicarea rezultatelor de cercetare științifică.

Pe plan academic, subsemnatul am devenit cadru didactic titular la Facultatea de Drept a Universității din București în anul 2004, iar, după dobândirea titlului de doctor în drept, am desfășurat activități didactice, mai întâi în calitate de lector universitar, iar din 2018 în calitate de conferențiar universitar, la disciplinele: drept internațional privat și dreptul comerțului internațional în cadrul ciclului de licență (anul IV de studii), procesul civil internațional, arbitraj comercial / proceduri de arbitraj și protecția juridică a mediului în dreptul Uniunii Europene în cadrul programelor de master Drept privat, Dreptul afacerilor și respectiv Dreptul Uniunii Europene.

Acestea au inclus activități de predare și de seminarizare, precum și de evaluare a studenților și a masteranzilor, coordonarea a peste 30 de lucrări de disertație, participarea în cadrul comisiilor de îndrumare pentru mai mult de 50 de doctoranzi și în cadrul comisiilor de susținere publică a 13 teze de doctorat în calitate de referent de specialitate (în domeniul dreptului internațional privat, al dreptului comerțului internațional și al dreptului mediului). De asemenea, de-a lungul timpului m-am preocupat să asigur susținerea cu materiale imprimate a activității didactice la disciplinele predate / seminarizate.

În paralel cu activitate didactică desfășurată în cadrul Facultății de Drept am desfășurat activități de predare / seminarizare, răspunzând solicitării practicienilor / mediului de afaceri. Astfel, am participat în calitate de lector la conferințe, cursuri, seminarii organizate de profesioniști ai dreptului (firma de avocatură SCA Piperea și Asociații, Camera Notarilor Publici Ploiești), firme private specializate în organizarea de cursuri (Media Makers, Cursuri pentru Tine, Expert Audit Grup), publicații economice (Grupul de presă „Bursa”), Camere de Comerț și Industrie (Camera de Comerț și Industrie a României, Camera de Comerț, Industrie, Navigație și Agricultură Constanța).

Activitatea academică (didactică) a subsemnatului este dublată de cea practică, desfășurată în cadrul profesiilor juridice. Din anul 2002 sunt *avocat* în cadrul Baroului București, iar doi ani mai târziu am obținut definitivatul în profesie. Am acumulat până în prezent peste 20 de experiență în acest domeniu (altfel spus o experiență similară celei academice) și am dreptul de a pune concluzii la toate instanțele din România. Cca. 15-20% din activitatea mea privește raporturi juridice având element de extraneitate, în plus, acordând formelor de organizare a profesiei partenerie suport în materia aplicării normelor de drept internațional privat și a legislației de mediu. Din anul 2015 sunt și *arbitru* pe lista Curții de Arbitraj Comercial Internațional de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României, aplicând regulile de procedură pe care le predau la cursul *Proceduri de arbitraj* în cadrul programului de master Dreptul afacerilor organizat de Facultatea de Drept a Universității din București.

În perioada ulterioară obținerii titlului de doctor în drept am desfășurat **activități de coordonare** atât pe planul cercetării științifice, cât și pe plan didactic. Astfel, în prezent, îmi desfășor activitatea didactică și de cercetare la Facultatea de Drept a Universității din București, coordonând o echipă care include, alături de mine două cadre didactice titulare (având funcția de lector universitar și respectiv asistent universitar) și două cadre didactice

asociate (doctoranzi la disciplinele drept internațional privat și respectiv dreptul comerțului internațional).

De asemenea, sunt inițiatorul Centrului de Drept Internațional Privat și Drept Internațional al Mediului (CDIPDIM) din cadrul Facultății de Drept a Universității din București și, totodată, director al acestuia încă de la momentul înființării sale în anul 2021. În această calitate, reprezint Centrul și asigur coordonarea activității administrative și de cercetare în cadrul său.

Cea de-a doua secțiune a tezei de abilitare reprezintă o proiecție în viitor a carierei mele și are în vedere principalele direcții de dezvoltare pe plan i) științific, ii) academic și profesional și iii) managerial.

Pe plan științific, îmi propun să continui cercetarea în domeniul dreptului internațional privat, al dreptului comerțului internațional și al dreptului mediului. Astfel, în domeniul *dreptului internațional privat* substanțial, îmi propun să aprofundez în perioada următoare cercetarea unor instituții relevante ale raționamentului conflictual (în special ordinea publică și înlăturarea excepțională a legii aplicabile atunci când aceasta prezintă o legătură foarte îndepărtată cu raportul juridic), precum și a unor aspecte referitoare la determinarea legii aplicabile în anumite materii (*e.g.* în materia relațiilor de familie – respectiv a obligației de întreținere, a divorțului și a separației de corp și a filiației –, în materia succesiunilor – cu privire specială asupra certificatului european de moștenitor – și a anumitor contracte speciale des întâlnite în practică – precum contractele de transport și cele încheiate de consumatori). Pe planul procesului civil internațional, doresc să accentuez cercetarea procedurilor speciale (respectiv a somației europene de plată, a cererilor de valoare redusă, a procedurii de obținere a titlului executoriu european și a ordonanței asigurătorii europene de indisponibilizare a conturilor bancar). *În domeniul dreptului comerțului internațional* îmi propun să aprofundez cercetarea atât a unor instituții de drept substanțial (precum regimul juridic al societăților sau regimul juridic al contractelor din perspectiva Principiilor UNIDROIT), cât și a unor instituții de drept procesual (precum insolvența transfrontalieră sau arbitrajul comercial internațional sub incidența regulilor elaborate de UNCITRAL ori în cadrul ICSID / CIRDI). *În domeniul dreptului mediului* îmi propun să continui și să aprofundez cercetarea răspunderii pentru daunele cauzate prin poluare, preocupare susținută și de propunerea disciplinei de studiu *Răspunderea profesioniștilor din comerțul internațional pentru daunele cauzate prin poluarea transfrontalieră* în cadrul

programului de master de Dreptul comerțului internațional, aflat în procedura de înființare și acreditare.

Aceste direcții de cercetare urmează să se concretizeze în elaborarea unor lucrări de sinteză, respectiv în actualizarea și completarea volumelor deja publicate (tratate, cursuri, monografii, comentarii de jurisprudență sau de legislație), precum și în elaborarea unor lucrări noi, printre care am în vedere: un curs universitar de drept internațional privat, o lucrare monografică în materia teoriei generale contractelor comerciale internaționale, având ca punct de plecare Principiile UNIDROIT aplicabile în această materie, a unui suport de curs pentru disciplina ”Răspunderea profesioniștilor din comerțul internațional pentru daunele cauzate prin poluarea transfrontalieră” din cadrul viitorului program de master în domeniul Dreptului comerțului internațional.

Din perspectiva instituționalizării cercetării, intenționez să dezvolt activitatea Centrului de Drept Internațional Privat și Drept Internațional al Mediului (CDIPDIM), prin: continuarea proiectelor implicând tineri cercetători (studenți sau masteranzi), derularea de proiecte de cercetare individuale sau colective de către membrii Centrului (vizând, cu prioritate, aspectele incluse, sub formă de discipline didactice, în planul de învățământ al programului de master de Dreptul comerțului internațional, aflat în procedura de înființare și acreditare), efectuarea de cercetări la solicitarea Facultății de Drept, a instituțiilor naționale și internaționale (Ministerul Justiției, Înalta Curte de Casație și Justiție, Academia Internațională de Drept Comparat), ori la invitația unor facultăți de drept din străinătate, pentru participarea la conferințe organizate de acestea, organizarea unei conferințe pe teme de drept internațional privat și de dreptul comerțului internațional.

Pe plan academic, îmi propun să continui activitatea de predare și de seminarizare în domeniul dreptului internațional privat, al dreptului comerțului internațional și al dreptului mediului.

În acest sens, pentru *extinderea ofertei educaționale* a Facultății de Drept a Universității din București, prin furnizarea unor discipline de aprofundare / de specializare în domeniul dreptului internațional privat, al dreptului comerțului internațional și al dreptului mediului, am inițiat procedura de înființare și acreditare a unui program de studii masterale în domeniul Dreptului comerțului internațional. Planul de învățământ elaborat de subsemnatul pentru viitorul program de master include următoarele discipline de specialitate referitoare la materia societăților, a contractelor comerciale internaționale, la răspunderea profesioniștilor din comerțul internațional pentru daunele cauzate prin poluare și la soluționarea litigiilor.

De asemenea, voi desfășura în continuare activitatea de avocat și pe aceea de arbitru, ele reprezentând un imbold pentru activitatea de cercetare și pentru cea didactică.

În fine, voi continua *să coordonez dezvoltarea activității echipei mele de cercetare*. În această arie de preocupare se include organizarea unei conferințe pe teme de drept internațional privat și de drept al comerțului internațional, cu accent special asupra acelor probleme de interes constant în practică, precum: competența internațională, comunicarea în străinătate a actelor judiciare și extrajudiciare, proba legii străini, recunoașterea hotărârilor străine în România, succesiunile internaționale, relațiile de familie cu element de extraneitate, contractele internaționale. De asemenea, intenționez să elaborez împreună cu titularii de seminar a căror activitate o coordonez o serie de *materiale suport pentru disciplinele predate* (caiete de seminar și culegeri de jurisprudență tematică). În fine, în perioada următoare, voi coordona activitatea de înființare a programului de master de Dreptul comerțului internațional, atât din punct de vedere didactic (elaborarea fișei disciplinei conținând tematica, bibliografia, criteriile de evaluare etc.), cât și din punct de vedere administrativ (respectiv întocmirea dosarului de înființare și de acreditare).

*

Privită azi, reglementarea raportului de drept privat cu element de extraneitate nu mai amintește decât într-o foarte mică măsură de aceea de acum 20-30 de ani, atomaticitatea reglementării naționale lăsând treptat locul uniformizării regulilor la nivel suprastatal.

Privit la nivelul normelor conflictuale, acest fenomen determină o reinventare a menirii dreptului internațional privat: de la postularea egalității juridice a părților care fundamentează dreptul instanței naționale de a aplica și o altă lege decât cea a forului, ca premisă pentru recunoașterea hotărârilor pronunțate într-o țară străină, către aplicarea aceluiași norme materiale unui raport juridic, indiferent de naționalitatea instanței care soluționează litigiul născut dintr-un asemenea raport.

Privit la nivelul normelor materiale, acest fenomen determină conturarea unui drept substanțial comun, depășind frontierele naționale, ușor observabil în materia raporturilor comerciale cu element de extraneitate (*e.g.* în materia constituirii și funcționării societăților, a contractelor internaționale de vânzare și de transport, în materia arbitrajului comercial internațional etc.) și a celor care decurg din poluarea transfrontalieră (*e.g.* în materia raporturilor juridice născute din poluarea radioactivă, cu hidrocarburi sau cu substanțe

periculoase etc.), dar și la nivelul regulilor procesuale (*e.g.* în materia competenței internaționale, a comunicării / notificării actelor judiciare sau extrajudiciare, a obținerii de probe, a accesului internațional la justiție, a recunoașterii și executării hotărârilor străine etc.).

Această evoluție a cadrului normativ determină, în mod necesar, mutații atât pe planul cercetării științifice, cât și pe plan didactic. Astfel, pe măsură ce dreptul uniform tinde să se substituie normelor conflictuale sau, după caz, materiale adoptate la nivel național, centrul de greutate al cercetării raporturilor de drept privat cu element de extraneitate se deplasează și el de la individualitatea (specificitatea) sistemelor naționale de drept către noul drept comun suprastatal. O adaptare similară se produce și pe plan didactic, preocuparea clasică pentru explicarea mecanismelor naționale de abordare a raporturilor de drept privat cu element de extraneitate lăsând locul treptat unui nou demers academic având ca obiectiv aplicarea uniformă a regulilor suprastatale de drept, astfel încât să se preîntâmpine ”naționalizarea” lor.